

Zondagsgevecht

Donderdag voor Pasen debatteerde de Tweede Kamer opnieuw over een nieuwe Winkeltijdenwet. De huidige wet, geconcipieerd door het vorige kabinet, maar pas tot leven gewekt onder het huidige – en door de VVD als ongewenst verklaard – is pas sinds 1 januari van kracht. Waar de huidige wet als doel heeft de zondagsopening te beperken, beoogt het initiatiefwetsvoorstel van de kamerleden Van der Ham (D66) en Van Gent (GL) juist ruimere openingstijden mogelijk te maken. Vanwaar dit heen en weer?

Interessant is dat Van der Ham en Van Gent hun kernartikelen letterlijk hebben overgeschreven uit het wetsvoorstel dat Hans Wijers op 22 juni 1995 indiende, en dat er ook in hun Memorie van Toelichting weinig nieuws onder de zon is. Destijds waren modernisering en dynamisering van de Nederlandse economie, stimulering van initiatief en ondernemerschap, inspelen op veranderingen in de samenleving en afschaffen van onnodige regelgeving de doelstellingen. Dat alles is nog steeds relevant. Was Wijers zijn tijd ver vooruit, of lopen we nu achter de feiten aan? Al die tijd zijn de christelijke partijen in staat geweest de discussie over de zondag in hun voordeel te beslechten.

Beter goed gekopieerd dan slecht bedacht. Wijers' wetsvoorstel was in ieder geval een parel van eenvoud: het is verboden 's nachts en op zon- en feestdagen een winkel open te hebben, maar gemeenten kunnen vrijstellingen of ontheffingen verlenen. Het idee is dat preferenties lokaal verschillen en dat het welvaarts optimum dus best via maatwerk op gemeentelijk niveau gevonden kan worden. Sluis is geen Spakenburg.

Toegegeven, er zijn externaliteiten tussen buurgemeenten, maar er is geen reden te veronderstellen dat onderhandelingen tussen die gemeenten tot een slechtere uitkomst leiden dan een Haags confectiepak.

Wijers moest destijds al veel water bij de wijn doen. De beslissingsvrijheid van gemeenten werd beperkt. Ze mochten maximaal twaalf koopzondagen toestaan, tenzij ze toeristen trokken, in welk geval het elke zondag feest mocht zijn. De veranderingen in de samenleving stonden echter niet stil en de vraag naar zondagsopening steeg. Knellende beperkingen creëren schaarste en *rents*. Het recht om op zondag open te zijn steeg in waarde en strategisch gedrag was het logisch gevolg. Steeds meer gemeenten verklaarden zich toeristisch, ook om aan de behoeften van de eigen bevolking tegemoet te komen. Vanuit welvaartsoogpunt is de koppeling van zondagsopening aan toerisme sowieso merkwaardig; er is geen duidelijke reden waarom de twee gecorreleerd zouden moeten zijn.

Twee reacties zijn mogelijk: aanscherping van de voorwaarden, of accepteren dat vechten tegen de bierkaai geen zin heeft. Het kabinet-Balkenende koos voor het eerste: om oneigenlijk gebruik tegen te gaan werd de toerismebeperking aangescherpt en werden gemeenten aan procedurele voorwaarden gebonden. Bij het verlenen van vrijstellingen en het verstrekken van ontheffingen moeten zij expliciet rekening houden met de werkgelegenheid, de economische bedrijvigheid, de kleine zelfstandigen, de zondagsrust, de leefbaarheid, de veiligheid en de openbare orde in de gemeente. Een vreemd mengsel van economische, algemene, religieuze en particuliere belangen.

Het meest opvallend is dat in deze lange lijst het consumentenbelang niet genoemd wordt. De grootste winst van ruimere openingstijden zit immers daar: velen genieten van zondagshoppen en zelfs diegenen die dat niet doen profiteren van de optie dat te kunnen doen als de nood aan de man komt. Als het grootste gedeelte van de welvaartswinst buiten beeld blijft, kan niet verwacht worden dat uiteindelijk een welvaarts optimale beslissing genomen wordt.

Terugkijkend op zestien jaar "gevecht om de zondag" is het eigenlijk nog wel het meest verbazingwekkend dat we geen flauw benul hebben van het welvaartseffect van zondagsopening. Minister Van der Hoeven vroeg het Centraal Planbureau de economische effecten van haar wetsvoorstel te onderzoeken. CPB (2009) identificeert deze effecten met veranderingen in omzet en werkgelegenheid en kwantificeert ze. De verandering in consumentensurplus wordt echter niet berekend, maar wordt, met allerlei kwalitatieve en speculatieve externaliteiten meegenomen bij de bredere welvaartseffecten waarin volgens het CPB ook rekening gehouden wordt met allerlei niet in geld uit te drukken aspecten waar mensen waarde aan toekennen. Het consumentensurplus bestempelen als niet-economisch effect en niet in geld uit te drukken is welvaartseconomisch niet gerechtvaardigd.

In Nederland is de zondagsopening voor winkels vooral een instrument in de strijd om de politieke macht. In deze strijd is het consumentensurplus tussen de wal en het schip gevallen. Als de discussie over het huidige wetsvoorstel ertoe leidt dat het consumentenbelang als belang erkend wordt, evenals het nut van het berekenen ervan, dan zijn we voor de volgende ronde al een flinke stap verder.

LITERATUUR

Centraal Planbureau (2009) *Economische gevolgen beoogde aanpassing Winkeltijdenwet*. CPB Document, 191.